Tomus XIII
Miscellaneorum Philolog.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-628938-p0002-5

19. 20

בסיעתא דשמיא

EXERCITATIO

RABBINICO-PHILOLOGICA.

Ex

ORACULO,

JESAIÆ VII, Commate 14.

circa

Nativitatem MESSIÆ Servatoris nostri

è MARIA semper-VIRGINE

Quam

In celeberrimâ ACADEMIA VVITTEBERGENSI

SUB PRÆSIDIO

VIRI

Amplißimi, CL. & Excellentiß.

DN. M. ANDREÆ SENNERTI

LL. ORIENT. PROFES. PUBL.

LONGE CELEBERRIMI, &c.

Amplisſ. PHILOSOPHORUM COLLEGII

h. t. DECANI ſpectabilis.

Dn. FAUTORIS & PROMOTORIS ſui pl. colendi.

publicè exhibet.

M. CASPAR LILIUS, BERLINAS,

In Auditorio Majori.

Ad D. XIV. Maji, Horis Antemeridianis.

WITTEBERGÆ,

Apud JOBUM WILHELMUM FINCELIUM,

ANNO clo Ioc LI.

Serenissimo Potentissimoque
PRINCIPI AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

Marchioni Brandenburgico,
S. ROMANI IMPERII ARCHI-CAMERARIO
& Electori, Prussiæ, Juliæ, Cliviæ, Montium,
Stetini, Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum, Mindæ, Halberstadii, Magdeburgi,
Nec non in Silesia Crosnæ & Cornoviæ
DUCI:

Burggravio Noribergensi, Principi Rugiæ,
Comiti Marcæ, & Ravenspurgi, Domino
Ravensteinii, &c. &c.

Principi Suo ac Domino Clementissimo,

In venerationis humillimæ argumentum &
studiorum suorum experimentum Primitias hasce
Rabbinico-philologicas cum devotiss. voto Pacati Regiminis & longævæ Sanitatis humillime

D. D.

M. Caspar Lilius, Berlinas,
Autor & Resp.

EOs, qvorum Eximia sunt in Nos Merita, omni officio ac potius pietate colere, Ipsa Recta ratio docet, Leges, *Eorum personam Nobis Sacro Sanctam esse debere* jubent. Notissimum est hac in re illud Simeonis Justi qvod in פרקי אבות Cap. 1. Verbis hisce adducitur; על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים: ubi super *Retributione acceptæ Gratiæ* scil. Beneficii Mnndum pariter consistere affirmat. Neq; viris modò sed beatè defunctis etiam PIETATEM Nostram debemus: Religiosè verò ad os eosdem admovere velle ac adorere, ea verò dementia est & stultitia. Summum Numen severè per Spiritum suum prohibet. Beatæ Mariæ VIRGINI & verè Beatæ, Etenim; אשרין של אדם שיצא בשם טוב מן העולם: *Beatus* [est] *ille homo qvi excedit cum Nomine Bono ex hoc Mundo, Medrasch Ruth* PIETATIS cultum, ut insigniter de Nobis meritæ reddere atq; persolvere velle æqvissimum factu est. Divino mactari cultu prohibet IPSA & recusat. Soli Deo & Filio pariter suo, Servatori Nostro Benedicto, hunc cultum convenire atq; exhibendum esse, novit. Platæenses Græcis qvi ceciderant illic & humati fuerant, qvotanis Parentare receperunt. Viros illos Fortes qvi lethum pro Græciâ oppetierunt ad *Cœnas & Inferias* more suo, inviarrunt. *Plutarch. in vitis Aristid.* Ethnici qvo FAMA & GLORIA Eorum qvi pro libertate patriæ ceciderãt, perẽnaret Hoc Honore in seros usq; posteros manẽte, Suos mactarunt. Suo adhuc tẽpore Sacra illa celebrata fuisse,

Plutarchus refert. Servatorem Nostrum, Exaltatum sit Nomen ejus Sanctum, qvi verè nec Invitus pro libertate, Totius Mundi cecidit, qvo perseqvemur Honore? PIETATE & CULTU SACRO Eidem *Parentare* fas est. Codrum Atheniensium Regem, qvod pro suorum Salute Mortem intrepidè adire non recusabat, *cum Morte Æternum GLORIAM secutã esse*, Vellejus Paterculus Autor habet. Talis ÆTERNA GLORIA in perpetuum superstes mansura meritò Servatorem Nostrum seqvitur. Ac qvo semper maneat Nostrarum erit partium pariter adniti sedulò. Eidem *Parentare* deinceps, si decreverit Nos Decretor Ille Sanctus Benedictus in vivis, animus est. Cumq; ab Initio res ordienda sit, GENETRICEM IPSIUS, BEATAM VIRGINEM post Fata efferre ac Eidem hâc vice *Parentare*, qvantum pietas & Religio sinit, constituimus. מותר המת בוין לו נפש על קברו: *Residuum* s. Honor novissimus *Mortuo est exstuere Monumentum super sepulchrum ejus.* Monumentum autem splendidus statui non posse existimamus, qvam ut ab INJURIIS qvas post Manes accipere cogitur, Eam vindicemus. Laudare Eam Nunc qvidem nolumus, memores Elegantissimi illius Rabbinorum: דמרגלית דליה לה טימי כל שמשבח בה פגמה: *Margaritam inæstimabilem qvicunq; laudat, dehonestat eam. Talm. Hieros.* VIRGINITATEM Ejus, cum in omne Ævũ, tùm atq; imprimis in nativitate servatam, Favente Numine. מיחנות מיוזנת demonstratam contra Adversarios, pro ratione instituti nostri, defendere, neminem vitio daturum mihi non spero modo, sed etiam confido. Hic Thesaurus VIRGINI Optimus Maximus, Hoc Monumentum illustre qvid ponatur. אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרוניהם: *Non facienda*

sunt

sunt Monumenta Justis: Verba ipsorum s. Bona Eorum Memoria & pia Recordatio *sunt Monumenta Ipsorum*. Hoc itaq; Monumentùm ê Veteri Testamento selectissimum B. MARIÆ VIRGINI ex Jes. VII. Cap. statuemus.

יהי יהוה אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו
ויהי נועם יהוה אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה
עלינו ומעשה ידינו כוננה׃

TEXTUS ORIGINALIS.

לכן יתן אדני הוא לכם אות הנה העלמה
הרה וילדת בן וקראת שמו עמנו אל׃ חמאה
ודבש יאכל להדעתו מאוס ברע ובחור בטוב׃

VERSIO CHALDAICA.

אכן יתן ייי הוא לכון אתא חא עולמתא מעריא
ותליד בר ותקרי שמיה עמנו אל׃ שמן ודבש ייכול
ער לדע יהע עולמה לרחקא בישא ולקרבא
טבא׃

VERSIO LATINA.

Propterea dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce Virgo concipiet & pariter Filium & vocabit Nomen ejus Immanuel. Butyrum & Mel commedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum.

EXPLICATIO PHILOLOGICA.

§. I. Achas Rex Jehuda Optimorum Parentum pessimus filius *R. Sal. Jarchi in Comment. ad Cap. VII, v. 1.* Impius non ipse modò erat, sed eò Impietatis populum suum perducebat, ut ferè omni veri DEI cultu depositio Diês Gentium hujus seculi sacrificarent, *II. Reg. XVI, 2. 3. & seq. II. Chron. XXVIII, 6.* in qva nefanda Idololatria fortiter, usq; qvo Deus pœnas ab impiis hisce Idololatris sumpsit meritissimas. Syriæ Rex abduxit captivitatem [prædam] magnam, Rex Israël verò centum & viginti millia hominum unico die trucidavit. *R. David*

vid Kimchi ad. v 1. Attonitum ſuper hæc & conſternatum Regem ac univerſum pariter populum qvid de rebus ſuis facerent, titubantes, elegantisſimè Propheta verbis hiſce deſcribit: ויגע לבבו ולבב עמו כנוע עצי יער מפני רוח *Et vacillavit cor ejus* [ſcil. Regis] *& cor populi ejus, ſicut agitantur arbores ſylvæ â facie venti.* Eo qvod bellum eos vehementis ſimè urgebat *R. Sal. Jarchi ad v. 2.* Turbidis hiſce temporibus Rex ipſe cum Impiis de Regni ſui amisſione atq; concuſſione plurimum timebant, Pii ſimul de divino promiſſo Meſſiam in terrâ ſuâ naſcituum concernente ſolliciti erant, atq; anxii. Rezin Concitor & Autor belli hujus, qvi ſollicitaverat ſecumq; Pekach, qvâqvam ſummâ vi in Jeruſalem pugnavat, expugnare tamen non valebat: Nolebat etenim Deus hàc qvidem vice Eam in manus inimici tradere, qvantâ integritate & ſanctitate ante ſe ambalarint Majores ejus haut immemor *R. D. Kimchi c. l.* Atq; ut Hiskiæ temporibus *propter ſe & ſervum ſuum David* ſe gratioſum fore pollicebatur Deus *2. Reg. XIX, 34.* Eadem ratione & hanc ob cauſſam hîc Davidis mentionem facit. *R. David Kimchi ad v. 9.* dicit וזכר דוד ולא זכר אביו כי בעבור דוד היתה לו המלוכה ובעבורו עשה עמו האל נסים *Mentionem facit Davidis & non patris ejus qvia propter David obtinuit regnum & propter hunc fecit ipſi Deus ſigna.* Achas enim qvia Rex impius erat, Nomine eum appellare Deus noluit. *R. Sal. Jarchi c. l.* Ac niſi David validus [pius] fuiſſet, Regnum de ſemine ejus ob inſignia ſcelera in perpetuum defeciſſet. *R. D. Kimchi ad v. 2.* Hic jam peropportunè Eſaias Propheta â Deo mittebatur, qvi lætum & exoptatisſimum illud Nuntium de non capienda urbe Regi atq; univerſo unâ populo afferebat.

§. II. לכן יתן אדני הוא לכם אות וגו׳
Achas promissis sibi à Deo datis fidem adhibere nolebat, frustra omnia actumq; de se & regno suo fore, ni ipse sibi consuleret, existimans legatos cum donis ac Muneribus ad Regem Assyriæ mittit, ejusq; opem adversus hostes suos implorat. *II. Reg. XVI, 7.* Si credidisset, fidemq; Verbis Dei adhibuisset, nec legatos ad Regem Assyriæ, nec dona misisset. *R. D. Kimchi ad v. 9.* Inde incredulus ac impius Achas qvanqvam minus dignus videbatur, in qvem qvicqvam beneficii Deus conferat, Magis tamen sese effert bonitas Dei, Misericordia Impietatem hominis superat. Populus qvo certissimè hisce promissis crederet Signis eadem confirmata dare vult. Neq; tamen ad præsentem modò obsidionem atq; ex eadem liberationem, sed ad spiritualem pariter illam longo tempore post futuram respiciebat. Prorsus ut Prophetæ à Typo ad Antitypum seu rem significatam transire solent. Integrum pariter Regi permittit signum sibi petat, qvo fultus eo certior esse poterat. שאל לך אות מעם יהוה אלהיך׃ *Pete Tibi signum à* JEHOVAH *Deo tuo.* מעם יהוה *à* JEHOVAH׃ Adhibet h.l. *Ineffabile* illud ut vulgò vocant ac *Essentiale Dei Nomen* Mosi *Exod. III. & VI.* revelatum, qvo Nomine Signa & Miracula Eum in Ægypto & profectione ex illa terra feciisse Ebræorum Magistri commiter docent. Testatur hoc *AbenEzra* ad *Exod. C. III.* בשם אל שדי לא יעשה אותות רק בשם הנכבר׃ *Nomine* אל שדי *non faciet signa, tantũ, Nomine illo Honorando* JEHOVAH scil. Nomine hocce Propheta & h.l. utitur, ut ostenderet benignissimum illud Numen ad promissa præstare sufficientissimum, qvod ex eductione ex Ægypto elucet, valentissimum adhuc

ad

ad inimicos hoſce depellẽdos fore. Subnectit ulterius אלהיך *Deo tuo* Hoc loco non prætermittenda putamus ea, qvæ *R. D. Kimchi* ad hoc adfert. אף על פי שהוא לא היה מאמין בו אמר הוא אלהיך ושופטך מיד אלא המלכים וגו *Qvanqvam ille non credebat in Eum, dixit; Ille* [eſt] *Deus tuus judicans* [liberans] *te de manu horum Regum, &c.* Nomen autem hocce eô adhibet, ne Regem Impietatis & defectionis â Deo ſuo optimê conſciũ ſcrupulus qviſpiam de non obtinẽdo petito urgeret. Neq; hîc ad Regem ipſum adeò, qvam ad Majores & patres ejus reſpicit ac dicit, *â Deo tuo* id eſt ab illo Deo, qvi Davidis & patrum tuorum aut etiam Tuus aliqvando fuit, vel jure & nunc qvoq; eſſe deberet. *Multa etenim in Scriptura non ut ſunt, ſed vel ut ante erant, vel futura poſtea ſunt, vel etiam eſſe volunt vel videri, de rebus qvandoq; dicuntur*, ceu alibi docetur. Integrum autem Deus relinqvit Regi, Signum petat qvodcunq; placuerit: העמק שאלה או הגבה למעלה: *Chaldæus Paraphraſtes* ita vertit: שאלך אתא מן קדם יהוה אלהך שאל די יתעבה לך נס על ארעא או תתחזי לך את בשמיא: *Pete tibi ſignum â Domino Deo tuo: Pete ut peragatur tibi Miraculum in terrâ vel ut oſtendatur tibi ſignum in cœlis.* Ad hæc *R. Sal. Jarchi* ita commetur: שאל אות באמקי תהום להחיות לך מת או הגבה למעלה לשאול אות בשמים: *Pete tibi ſignum in profunditatibus abyſſi ad ſuſcitandum Tibi mortuum, aut eleva ſurſum ad poſtulandum ſignum in cœlis.* Qvæ *Rabbinica Salom. Jarchi* expoſito egregiè cum B. Lutheri Noſtri verſione Germanica convenit, ut inde ſcioli nõ habeant, qvod fortasſis in B. Viroh. l. taxent. Nec in conveniens adeò eſt, qvam *R. D. Kimchi* ſuper hæc verba habet. העמק לשאל איזה תרצה שיתן לך

Profun-

Profundum ad petendum illud etiam placet ut detur Tibi. hoc est, Tale qvoq; signum, qvod factu impossibile tibi videri possit, petas, repulsam neutiqvam feres, sed illud etiam Tibi dabo. Deus Regem Impium ut confidat signumq; dari sibi petat, hortatur, Gratiam suam se Ei nullatenus subtrahere velle gratiosissimè hisce promittit. Achas in semel concepta Impietate fortiter perstans Prophetæ respondet; לא אשאל ולא אנסה את יהוה: *Non petam, nec tentabo Dominum. S. Ambrosius in ψ. CXVIII, serm. 8. v. 4.* & alii putant, Achas ex Modestiâ & humilitate signum petere noluisse, ne Deum tentare voluisse videretur. *V. Cornel. à Lapid ad h. l.* Ut transeam exprobrationem qvâ Propheta Impietatem Ei exprobrat, sicut in seqventi versu videre licet, qvæ Rabbini doceant adducturus cumprimis sum: *R. D. Kimchi* ad hæc ita loqvitur. כל זה היה מעט האמנה: ואף על פי שהוא אמר בלשון האמנה כי לא ינסה האל אף על פי כן הנביא ידע את לבבו כי לא אמר ממיעוט האמנה כאומר אינו חושש לנסותו בזה לפיכך ענה לו הנביא כי תלאו גם את אלהי: *Omne hoc fuit exigua fides: Qvanqvam autem loqvatur in significatione fidei* [s. fiduciæ] *qvod Deum tentare nollet, tamen Propheta novit cor ejus, qvod non locutus sit ex parva fide, qvasi dixisset, non curiosus ero ad tentandum in hac re: propterea respondit Ei Propheta qvia molesti etiam estis Deo.* Item testatur *R. Abenezra.* hisce verbis: מתשובת הנביא ידענו כי מחשבת אחז היתה לרעה וטעמו: לא ארצה לשאול ולנסות כי ארע שלא יוכל לעשות מה שאשאל ממנו: *Ex responsione Prophetæ scimus cogitationem Achas malam fuisse, & ratio ejus* [est hæc] *non volo petere & tentare, qvia novi eum non posse facere* [præstare] *qvæ petiero ab eo.* Nec alienus est hâc in re *R. Sal. Jarchi* cujus formalia hæc sunt: לפי שהוא ידע שאתם אין מאמינים בו והוגעתם לפניו ברשעכם יהן לכם אות:

Propterea qvod ipsę novit vos non credere in eum & defatigati estis coram eo impietate vestrâ dabit ipse vobis signum. Qvibus Ebræorum testimoniis, responsum illud à Rege non ex Modestiâ & Fiduciâ qvâdam, redditum pro ratione instituti nostri, probatum dedimus. Propheta ut vidit Regem ex Impietate atq; incredulitate signum Liberationis certissimè futuræ petere neqvaqvam velle, Domui David & piis illis Israelitis adhuc reliqvis illud â Deo datum signum proponit. Existimabat Rex deperdita esse & incurabilia mala qvæ premerent se, & cum Ipse nihil efficere possit, nec Deum valere. Hanc incredulitatem vehementissimè Propheta Regi exprobrat. *Aben Ezra* Prophetæ sensum rectissimè exponit. הנה טעמו בעבור שאתם מלכים ואין כח באתם כנגדכם תחשבו כי כן דרך השם׃ *Ecce sensus ejus* [est] *Propterea qvia Reges estis nec Virtus* [robur] *vestra in homine qvi contra vos, arbitramini, ita etiam rem se cum Deo habere.* Tandem Propheta ad signum illud pergit hisce. לכן, inqvit, *Propterea, Ideò, Iccirco.* Et est h. l. *part. Consecutiva* ad præcedentia respiciens. Porrò part. לכן *propterea* est ἀπόδωσις incredulitatis Impio Regi opposita. Ulterius pergit Dei Spiritus יתן ארני הוא לכם אות וגו *Dabit Dominus IPSE vobis signum.* Qvanqvam non negemus pron. הוא Consequentia cuncta respiciens per eò *Hoc* verti posse, hunc in modum: *Dabit Dominus Hoc vobis signum: Ecce, &c.* Antecedentis tamen ratio ad qvæ h. l. Propheta potissimum respicit obstare atq; illam à Nobis antea datam reqvirere velle videtur. Etenim Achas qvia signum â JEHOVAH DEO petere nolebat, JEHOVAH IPSUM invito etiam Rege Signum dare velle, Propheta innuit. Interpretationem hanc Nostram Rabbini pariter testimonio & suffragio suo probant. *R. D. Kimchi:* לכן "הוא יתן לכם אות מעצמו אף ע"פ שאין אתם חפצים בו והוא יתנבי

יתנו לכם כדי שתאמינו בו על כרחכם: *Propheta*, h. est, *IPSE* [scil. JEHOVAH] *dabit vobis signum de Semet ipso, quanquam vos nolitis illud*, *IPSE* [tamen] *dabit vobis illud, ut vos inviti etiam credatis. R. Sal. Jarchi* יתן '' הוא מאיליו על כרחכם: *Dabit* h. e. *IPSE de fortitudine* [virtute] *suâ invitis etiam vobis.* Qvibus formali horum verborum significatione adstructa atq; retenta, ad signum ipsum à Summo JEHOVAH datum, accedimus.

§ III. הנה העלמה הרה וילדת בן וגו Propheta vaticinium, de VIRGINE Mirandâ prorsus ratione filium paritură, Rem prorsus novam & à seculis inauditam propositurus, qvo suos ad sedulam attentionem invitaret, utitur part. demonstrandi הנה *Ecce* ex הן qvæ ut aliàs sæpius in Scriptura fieri consuevit, h. l. *Rem & Novam & Admirandam prorsus* ac *va'dè etiam desiderabilem, Multoq; desiderio expetitam* denotat. *Conf. Es. XII.* Subjungit, העלמה הרה qvibus verbis signum illud qvod domui David, non incredulo Achas dare volebat, exponit. Pet. Galatin. l. 7. Cathol. Veritat. c. 15. Cumq; in hoc negotio cardo totius negotii feratur, accurratius nonnihil hæc in HONOREM Salvatoris Nostri explicare mens est. Principio rerum omnium vocem העלמה Nomen sing. fœm. cui propositum He Emphaticum esse, parum saltem in hocce studio versatis ignotum esse non potest. Deducitur autem à Rad. עלם in Kal inusit. in Niph. נעלם *Latitavit, Abditum, Absconditum, Occultum* fuit V. Job. XXVIII, 21. Eccles. XII, 14. ψ. XXVI, 4. Nah. III, 11. in Hiphil pariter eandem formalem significationem suam retinere observatur Sic 2. Reg. IV, 27. Prodit ex hâc Radice Nom. sing. Fœmininum עלמה qvod juxta dictionis proprietatem *Virginem occultatam & summo studio asservatam* significat. Dicitur autem Virgo Occultata & abscondita [1.] Qvia domi antiqvitus eâ disciplinâ Virgi-

nes educari solebant, ne malos mores foris in turba hominum addiscerent, eoq; rectius pudicitiam suam servatam custodirent. Avitam hanc Veterum consuetudinem notat Josephus d. Maccab. c. 18. *Casta Virgo genita sum, nec excessi patriam domum. V. Schindler. in Lex. Pentaglotto.* Phocylides pariter monet *Virginem usq; ad nuptias custodiendam esse benè observatis cubiculis & non permittendum, ut ante nuptias extra domum conspiciatur.* Itemq; de pueris dicit: Difficile est parentibus custodire liberorum castitatem. *V. Flacius part. 1. Clavis.* [2.] Ratio qvare Virgo abscondita & occulta dicatur ex contrario patet, qvia contra Maritata cognosci à viro & virum cognoscere dicitur. Tribus autem Nominibus Puellam Ebræos notare hoc loco observandum venit: [1] est בתולה à Rad. בתר, ac notat *Virginem Maturam, Nubilem & viri potentem, integram tamen adhuc & intactam.* Et est Nomen comprimis *conditionis*, inde & Talmudici terram aratro nondum proscissam Virginem appellare solent. Sic & Metaphor. Gens Israëlitica *Virgo Israël* dicitur anteqvam exteris serviret, ac Idololatrico alienorum Deorum cultu sese contaminaret. Jerm. XXXI, 4. : בתולת ישראל *Virgo Israël.* Thren. l. 15. לבתולת בת יהודה *Virgini filiæ Jehuda.* [2.] est נערה à R. נער *Excutere, Rugire.* Atq; hocce *Ætatis* tantummodo Nomen est, Puellam Juvenculam, Adolescentulam, denotans. Atq; fieri potest ut hæc *non sit Virgo*, sicut & בתולה Virgo esse possit, licet non sit נערה. [3.] עלמה *Ætatis* pariter est atq; *conditionis*, Et non modò *Virginem absconditam ac diligentissimâ curâ asservatam, sed & annis nondum profectam denotat.* In Germanica Bibliorum translatione versum est, eine Jungfrau. Ipse *B. Lutherus Noster Tom. 8. Jenens. German. pag. 129. in fine inqvit*, das Wort Alma heisset eine Jungfrau oder Magd/die noch in Haaren uud im Crantze gehet/ die keine Frau worden ist.

Porrò

Porrò *Tom. 2. Jenenſ. Germ.* Das Wort Magd / heiſſet eigendlich ein jung Weibsbild / das Mannbar / zur Frucht tüchtig / und unverrücket iſt / das es nicht allein die Jungfrauſchafft / ſondern auch die Jugend und fruchtbaren Leib mit begreiffe. Hæc ille. Ac propriam & unicam hanc ſignificationem ubiq; obtinere obſervatur. Prolixius aſſertum ex ſeqventibus patebit. *B. Lutherus Tom. 8. Jenenſ. Germ. fol. 129.* Idem hiſce verbis aſſeverat: Vnd kan mir ein Jüde oder Chriſt weiſen / daß Alma etwa in der Schrifft eine Frau heiſſet / der ſoll hundert Gülden bey mir haben / GOtt gebe wo ich ſie finde. Qvod ſæpiſſimè in ſeqventi contextu repetit. Judæi Recentiores ut Servatorem Noſtrum Benedictum Verum atq; à tot ſeculis expectatum Meſſiam eſſe fortiter in hunc usq; diem negant atq; pernegant, qvo Chriſtianam fidem noſtram, qvâ perfectâ adeò fide Meſſiam ab Integrâ Virgine naſci debuiſſe natumq; eſſe credimus, infringant, עלמה in hoc Eſaiæ loco non Virginem intactam, ſed corruptam jam, qvæ virum paſſa eſt, ætate tamen adhuc Juvenem ſignificare docent. In primâ acie ſtat *R. D. Kimchi* qvi ad locũ hunc ita commentatur: הנה העלמה הרה " העלמה אינה בתולה אלא עלמה כמו נערה תהיה בתולה או בעולה : והנה דרך גבר בעלמה היא בעולה וכן לזכר קטן בשנים יקרא עלם בן מי זה העלם : וארץ חיתה קטנה בשנים לפיכך נקרא עלמה וגו *Ecce* העלמה *gravida eſt.* h. eſt. *Alma non eſt Virgo, ſed* עלמה *idem eſt qvod Juvencula ſive Virgo adhuc ſit, ſive Maritata. Et Ecce via viri in alma* [Prov. XXX. 19.] *illa Maritata eſt. Eadem ratione maſculus ætate parvus vocatur* עלם, *juxta illud; Cujus filius eſt hic puer* [I. Sam. XVII, 56.] *Et hæc* [ſcil. de qvâ h. l. prophetæ ſermo eſt] *fuit adhuc minor ennis, propterea vocatur* עלמה &c. *Hæc Kimchius.* Verum facili negotio hic nodus à *R. D. Kimchi* collimatus ſolvi poterit.

terit. Ac initio qvidem τὸ עלמה virginem abſconditam, occultatam ac proinde integram adhuc denotare ipſa vocis Etymologia demonſtrat. Nec prætermittenda adeò He Emphatici notatio, qvod non fruſtra atq; caſu â Spiritu Dei in Secula viventis in textu Sacro poſitum eſſe piè credimus atq; ſtatuimus. Propheta etenim hocce indice qvaſi digito eandem ipſam deſignare velle videtur. Simili ratione Chaldæa verſio cui contradicere Judæis ſummum nefas eſt. *V. Juchaſin.* eandem vocem per τὸ עולמתא exprimit. Verum cum Chaldæus vocis τὸ עלמה ſignificationem, cum aliis non rarò confuderit, hiſce non adeò ſtandum eſſe putamus; Cum non modo τὸ עלמה ſed etiam בתולה ac נערה qvæ differe plurimum oſtendimus ſupra, per τὸ עולמתא *Chaldæum* reddiderit. Ante omnia autem probè ſciendum nec unqvam animo dimittendum eſt, qvatuor duntaxat vicibus τὸ עלמה â Dei ſpiritu adhiberi, qvæ loca accuratius nonnihil nobis pervidenda erunt. Primus eſt Gen. XXIV, 43. והיה העלמה היוצאת *Et erit Haalma egrediens.* Chaldæus ותהי עולמתא דתפוק לסמלי *Et erit Virgo qvæ egreſſa fuerit ad hauriendum.* Rebeccam autem & ætate & conditione Virginem fuiſſe Ipſe Dei Spiritus Emphaticis planè & ſignificantibus verbis teſtatur. v. 15. ונערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה וגו *Et puella, ſpecioſa valde adſpectu* [erat] *VIRGO & vir non cognoverat eam.* Ubi obſervandum venit, Spiritui Sancto Integram Virginitatem Rebeccæ in exemplum omnium Virginum deſcripturo ſingulari atq; Emphaticâ admodum verborum iteratione uti placuiſſe. Agnoſcit. hoc *R. Sal. Jarchi* in Comment. ad hunc locum hiſce verbis. בתולה ״ ממקום בתולים ׃ ואיש לא ידעה ״ שלא כרכה לפי שבנות הגוים משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר העיד עליה זו שנקויה מכל ׃ *Virgo h. e. a loco virgini-*

ginitatis. Et virum non cognoverat. h. e. per viam non rectam. Quoniam enim filiæ gentium custodiunt qvidem corpus suum in loco virginitatis suæ & prostituunt semet ipsas aliàs, Testatur de hâc, eam integram omni ex parte fuisse: vult scil. Rebeccam ab omni viri Commertio alienam fuisse, nec animum modò sed & corpus inviolatum gesisse. *Rabbi Levi* & alii Ebræorum Eam nec juxta viam suam, nec præter eam virò notam fuisse explicant atq; asserunt. Qvibus τὸ עלמה Virginem integram atq; incorruptam h. l. denotare ipsimet docent ac lubentes consentiunt. Secundus locus habetur Exod. II, 8. ותלך העלמה ותקרא את אם הילד *Et ivit Virgo & vocavit Matrem infantis* Chald. ואזלת עולמתא וקרת ית אמיה דרביא: *Et abjit puella & vocavit Matrem ejusdem pueri. R. Sal. Jarchi* ad h. l. ita ועלמה כעלם *Et Alma sicut elem* id est ejusdem significationis esse τὸ עלמה cum masc. עלם Qvod etiam *R. D. Kimchi* in Comment. ad hunc Esaiæ locum urget. Qvid autem τὸ עלם significet venia Tua *Kimchi* exponam. Ac initio qvidem à R. עלם qvam adduximus in principio §. hujus derivari, nemo rectà ullà ratione negabit: Bis autem in Scriptura tantũ occurrere observatur, I. Sam. XVII, 56. & C. XX, 22 ubi Jonathan eum qvẽ sæpissimè antea נער appellaverat, nũc עלם vocat. Nomen autẽ hocce juxta formalẽ Rad. rationẽ. *Puerum adolescentem domi adhuc in parentum curâ latentem denotat. Föersterus* ad hanc vocem notat, Eam *Juvenem qvamdiu est privatus & privatam agit vitam, nec in Oeconomico aut publico officio ac administratione ejus existit*, significare. Ad qvam sententiam pariter *Xantes Pagninus in Thes. L. Sanctæ* accedere velle videtur. Tertius locus est Prov. XXX, 19. in qvo Judæi omne robur situm habent. *R. D. Kimchi* eum ad firmandam explicationem suam adducit. Textus Ebræus ita habet. שלשה חמה נפלאו ממני וארבע

לא

לא ידעתים׃ דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור
דרך אניה בלב ים ודרך גבר בעלמה׃ *Tria sunt mirabilia mihi & qvatuor non novi: Via aqvilæ in aëre, Via serpentis in petra, via navis in corde* [medio] *maris & via viri in adolescentula. Chaldæus* ita reddidit: תלת
אנון דגניזן ממני וארבע דלא ידעית אנון׃ ארחא דנשרא
בשמיא ואורחיה דחויא על שוערא ואורחא
דאלפא בלביה דימא וארחא דגברא בעלמתא׃
Tria sunt abscondita mihi & qvatuor qvæ non scio. Viam aqvilæ in cœlo, Viam culubri super petra & viam navis in corde maris, & viam Viri in Virgine. Abenezra hunc locũ ita interpretatur.
נפלאו" נעלמו: ד׳ חם שנפלאו ממני ולא ידעתי אותם
בחכמתי וגו בעלמה" בזנותו עמה שלא ייראה
מהשם בעברו על מצות לא תנאף ולא יתבונן
סופו׃ *Mirabilia* id est *abscondita sunt: Qvatuor illa qvæ abscondita sunt mihi, nec novi ea in sapientiâ meâ &c. in Almam in scortari eum cum eadem, qvia non timet à Deo transgrediendo præceptum, Non moechaberis, & nõ attendit finem suum. R. Levi ben Gerson* melius nonnihil atq; rectius sensum assecutus videtur, dicit etenim. *Qvatuor illa rei jam præteritæ notam non relinqvere.* Ac in tribus prioribus rem ita prorsus se habere nemine negante patet. Ipse enim *Abenezra* נפלאו *mirabilia sunt*, per נעלמו *abscondita sunt*, exponit, Hæc qvatuor Sapientissimo Salomoni abscondita fuisse asserit. Jam concedimus lubentissimè id verum de tribus prioribus dici posse Juxta *R. Levi Gersonis* sententiam qvod *reipræteritæ notam non* relinqvant. Qvòd verò vir cum scorto rem habens Vestigium maximè post se relinqvat, nemo recta ulla ratione negare poterit. Nec hoc Salomoni *in Sapientia sua* ut *Abenezra* dicit, *absconditum* esse potuit, cum Communis illa ratione vel rustico ac mente capto notissima sit. Qvibusq; rebus juxta mentem Ebræorum horum alia expositio

investi-

investiganda reliqva est. Dicimus inde describi h. l. à Salomone Viri Juvenis Maturi jam annis affectum illum & ardens studium Virginem depereuntis ac ambientis, mirabiles sane ac intellectu difficiles ac absconditæ sunt plurimæ artes atq; doli qvos ad conseqvendam Virginem, qvam impensè, honestè tamen amat, reminiscitur. Hic enim amor verè fervens est & plenus perturbationibus ac præterea incertitudine affectionum atq; actionum constans. Hoc loco & illud observandum, non dici absconditam esse viam *cum alma*, adolescentulà aut Virgine, sed *in alma* hoc est amo r erga almam seu Virginem: *Flacius part, 1. Clavis.* Inde firmissimè concludimus, cum in reliqvis omnibus Scripturæ locis τὸ עלמה *Virginem integram* notare observetur, & Jes. VII. eandem significare necesse est. Accedit singularis Miraculi, qvod Deus sese daturum promittebat, Notatio. Qvod si ad uxorem qvandam respexisset, qvid qvæso miraculi adeò fuisset, uxorem Marito junctam partum edere? Nec hoc prætermittendum qvod ipse Dei Spiritus hunc Esaiæ locum ad B. Virginem Matth. I, 23. applicet, cui contradicere Christianâ Religione nostrâ prohibemur. Seqvitur nunc vox הרה Nom. sing. fœm. â Rad. הרה concepit. Notissimum est Prophetas res qvæ futuræ adhuc sunt longo etiam tempore post, ob certissimam & indubitatam illam fiduciam, Verbis præsens tempus significantibus, describere solere. Prorsus ut hoc in loco VIRGINEM *gravidam* jam esse dicit, cum longo tempore post talis fieri debebat. Agnoscit idem *R. S. Jarchi* ad h. l. הרה לשון עתיד הוא כמו שמצינו באשת מנוח שאמר לה המלאך והרית וילדת בן וכתיב ויאמר לה הנך הרה וילדת בנו τὸ הרה *est futuræ significationis, qvemadmodum invenimus in uxore Manoach, ubi dicit ad eam Angelus, Et concipies & paries filium* [Jud. XXII, 3.] & *scriptum* [v. 4.] *Ecce gravida es &*

paries filium. Porrò ויולדת *Et pariens* Est part. Kal. sing. fœm. à Rad. ילד qvæ ubi de viris usurpatur ut Es. XLIX, 21. *Generavit, Genuit.* De Mulieribus autem sumptum *Peperit* formaliter significare passim observatur. Tandem בן filius ut omnibus notissimum est Nom. Sing. Masc. à Rad בנה struxit, fabrificavit, descendit; Metaphoricè deinceps de liberorum procreatione dicitur. Dici h. l. posset, Nulla potestate præstari posse ut Virgo integrâ nec læsâ Virginitate parere possit. Verum respondet Angelus Luc. I. 38. οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. Addimus deinde Elegantissimum illud Ebræorum effatum. אין להרהר אחרי מעשה השם שהכל עושה בחכמה עפ"י נעלמת מעיני חכמים: *Non sunt curiosius investiganda opera Dei, omnia enim sapienter facit, tametsi absconditum sit ab oculis sapientum.* De hâcce Almâ & filio ejus in signum dato, adeo qvoq; lubrica est Judæorum ipsorummet sententia, ut ipsi Rabbini inter se dissentientes qvid statuere debeant, incerti prorsus sint. *R. S. Jarchi* dicit. הנה העלמה אשתי הרה השנה הזאת והיא היתה שנת ד' לאחז: *Ecce Haalma est uxor mea, gravida hoc anno & hic fuit annus qvartus Achas.* Ubi de uxore suâ Prophetam loqvi, vult. Refutat hanc sententiam *R. D. Kimchi* hisce: העלמה הזאת היא אשת חנביא או אשת אחז: והוא הנכון כי אם היתה אשת הנביא אומר הנביאה כמו שאומר ואקרב אל הנביאה: ועוד שאמר מלא רחב ארצך עמנואל" משמע כי בן מלך היה: *Haalma hæc est uxor Prophetæ aut uxor Achas. Et hoc certum est: Nam si fuisset illa uxor Prophetæ, dixisset Prophetissa, qvemadmodum dicit, accedam ad Prophetissam* [Es. VIII, 3.] *Porrò qvod dicit plenitudo latitudinis terræ tuæ Immanuel,* [Es. c. l. v. 8.] *audimus eum filium Regis fuisse.* Firmat hanc sententiam suam *R. D. Kimchi* in Comment, ad Cap. VIII, 8. ואמר עמנואל שהוא הבן הנולד לאחז לאות

לאות כי לא תכבש כלומר אתה עמנו אל שאתה בירושלם: *Et dicit, Immanuel hic est filius Achas in signum natus, quia non subigitur, quasi diceret, Tu Nobiscum es Deus quia es Jerosolymis.* R. Sal. Jarchi ad h. l. expresse Kimchio contradicit his verbis: עמנו אל הוא שבט יהודה שהבטיחו הק"בה לחיות עמם בימי חזקיהו כדברי הנביאה שקראה שם בנה עמנו אל: *Immanuel* h. e. *tribus Jehuda, quã considere fecerat Deus Sanctus benedictus ad essendum cum ea in diebus Hiskiæ, juxta verba Prophetissæ vocantis Nomen filii sui Immanuël.* Prolixe autem sententiam *R. D. Kimchii* refutat *Aen Ezra* ad Cap. VII, hisce: אמרו כי עמנו אל הוא חזקיהו וזה לא יתכן שאם אמרנו שזאת הנבואה היתה בתחילת מלכות אחז הנה כבר מלכותו שש עשרה שנה וכאשר מת היה חזקיהו בן עשרים וחמש שנה ואחרים אמרו שהוא בן אחז ואחרים אמרו שהוא משל למלכות. וגו והישר בעיני שעמנו אל הוא בן ישעיהו וגו *Dicunt quidam Immanuël Hiskiam esse, & hoc non quadrat, quia diximus hanc Prophethiam factam esse in initio Regni Achas. Ecce* [hic] *regnavit tantùm sedecim annis, & ut mortuus est* [Achas] *Hiskias viginti quinq; annorum fuit:* [2. Reg. XVIII, 2.] *est postmodum dicunt, fuisse eum filium Achas, eumq; successorem Regni &c. verum autem mihi videtur hunc Immanuël fuisse filium Jesaiæ &c.* Sic Rabbini hâc ratione Ipsimet dubii & incerti sibi invicem contradicunt. In hâc sententiarum diversitate qvid tenendum atq; amplectendum, si de alio, præterqvam Vero Immanuële nostro verba accipiantur. Qvodcunq; acceperis dubium erit. Contrarium rationibus contrariis infringi poterit. Dimittamus itaq; incertum, certumq; teneamus, ac Jesum Christum Immanuelem Nostrum Matth. l. 23. in Sanctissimo hocce vaticinio amplectemur atq; veneremur.

וקראת *Et vocabis*, *Appellabis*. Propria hujus vocis forma est secundæ person. fœmin. Præter. Kal cum Vau Conversivo, â Rad. קרא *Vocavit*, *Appellavit*, *Nominavit*. Sunt qvi in 3. pers. sing. & vocabit, vertunt, ut contractæ formæ sit pro קראת. Verum contractio talis in verbis tertia Rad. Hefinitis evenire tantum observatur. Sic Lev. XXV, 21. ועשת את התבואה וגו *& faciet proventum &c.* Ulterius, *Ex eo, qvod vocabit Ipsa Nomen ejus Immanuel, Propheta dixit, Meßiam ipsum non habiturum hominem Patrem ostendit, qvi ei Nomen imponeret, Patres enim apud Ebræos ferè semper & non Matres filiis Nomina imponere solebant: Ut & ex veteri Testamento multis in locis apparet, & ex nativitate Johannis Baptistæ manifestè colligitur. Ex hoc enim, qvod Nominis impositionem, qvæ ad Patrem pertinebat, ad solam Matrem propheta retulit, apertè innuere voluit Meßiam Patrem in terris non habiturum fuisse, qvi ei Nomen imponere posset*, asserit *P. Galatinus l. 3. Cathol. Veritat. cap. 8. p. 147.* Sed id minus solitum ubiq; fuisse, Spiritus Dei testatur. Nam ut alia mittam de undecim Jacobi liberis constat, eis Nomina â Matribus non â Patre imposita fuisse. Rachel deinceps in partu mortuâ, filio suo recens nato Jacob Pater Nomen Benjamin imposuit. Inde constat non modo Matres, sed & Patres filiis suis Nomina imposuisse. *Mercer. præl. in Genes. p. 106.* Nomen autẽ qvod puero â Virgine nato, Prophetâ jubente, imponi debet est עמנו אל *Nobiscum Deus fortis*. אל etenim unum ex Divinis Nominibus *Deum potentem atq; fortem* denotat. Qvod qvidem Nomen עמנו אל signi h. l., qvod gratiam Dei & unionem ejus cum hominibus induit, esse observatur. Agnoscunt idem Judæi, hunc filium ideò Immanuel dictum esse afferentes, qvod Deus Nomine hoc gratiosissimæ præsentiæ suæ argumentum dare voluerit. *R. D. Kimchi*

Kimchi inqvit: ואמר דרך צווי כי הנביא מצוה שתקרא שמו כן כי מיום שיולד יהיה לכם שלום ויהוה האל עמכם לכך תקרא שמו עמנואל: *Ex dixit formâ imperandi qvia Propheta præcepit, ut vocaret Nomen ejus sic, qvoniam ab eodem die qvo natus erit, Pax vobis futura est, & Deus erit vobiscum. Propterea vocabit Nomen ejus Immanuel.* Qvam explicationem neutiqvam rejicimus, sed lubentes accipimus, ac de Jesu Nazaræo Servatore Nostro veram esse defendimus. Etenim Gemina ejusdem Naturæ qvam piè credimus, Nomine hocce insinuari Nobis, meridiano sole clarius patescit. Fuit enim hîc in terris *Nobiscum* in formâ servi, qvi Ipse *Fortis* ac *Summus ille Deus in Secula benedictus* erat. Ad hæc rectius eò percipienda insignem illū locū *Rabbenu Saadia Gaon ad Dan. VII, 13.* adjungere lubet. כבר אנוש אתה "זהו משיח צדקינו: ולא כתוב עד משיח עני ורוכב על חמור אלא יבוא בענוה כי לא יבוא על סוסים בגאוה ואשר כתב עם ענני שמיא והנה עם ענני שמים הם מלכי צבא השמים זו היא רוב הגדולה שיתן הבורא למשיא ככתוב עם ענני שמיא או הוא גדול. במשל כן עתיק יומים וגו *Sicut Filius hominis venit: Hic est Messias Justitia Nostra. Numqvid autem de Messiâ scriptum est, egenus & eqvitans super asinum?* [Zach. IX, 9.] *sed veniet in Mansvetudine, qvia non adveniet super eqvis cum superbiâ* [*elatione*] *Et qvod scribitur cum Nubibus cœli: Ecce cum nubibus cœli, hoc sunt Angeli Exercitus cœlorum. Hæc est summa illa Magnificentia, qvam Creator* [DEUS] *Messiæ dabit, sicut scribitur, cum Nubibus cœli; Hæc est Manificentia in dominari sic Antiqvum dierum &c.* Qvam ὁμοψηφίαν Rabbinicam cum Orthodoxiâ Nostrâ Christianâ, qvoad utrumq; Messiæ tam exinanitionis qvàm Exaltationis statum Notatu dignissimam censemus.

§ V. חמאה ודבש יאכל לדעתו מאוס ברע ובחור בטוב

In expositione Versiculi hujus, Autores dissidendes ac dissentientes maximè habemus. *AbenEzra* Miraculum qvoddam ac signum singulare prorsus, qvod in puero recens nato fieri debebat, hoc versu indigitari existimat: לפי דתתי שהאורח חמאה ודבש יאכל כי אין מנהג הילדים שיאכלו בערת לדתם: *Sententia mea est, qvod esus butyri & mellis fuerit signum. Nam non est mos puerorum ut edant circa partus tempora.* R. Sal. Jarchi ad fertilitatem terræ accommodat: חמאה ודבש יאכל " היולד שתהא ארצנו מלאה כל טוב: *Butyrum & mel commedet scil. puer, qvia terra nostra omni bono repleta erit.* R. D. Kimchi hunc in modum explicat: ומהו האורח חמאה ודבש יאכל " כלומר מיום שנולד יאכל לדעתו חמאה ודבש וכל דבר מתוק שיקריבו לפניו הוא יפתח פיו לו ויקחנו ואם יקריבו לפניו מאכל רע ימאסנו ויסגור פיו לו ולא ירצה בו: וזהו מאוס ברע ובחור בטוב " ויבחר במאכל הטוב: *Et qvodnam est illud signum butyrum & mel commedet? vult dicere â die qvo natus erit commedet, ut sciat butyrum & mel & omne dulce qvod adducent ante faciem ejus, ipse os suum aperiet & accipiet illud; & si attulerint ei de cibo malo spernet illum & occludet os suum & non volet: Et hoc est reprobare malum & eligere bonum; Et eliget cibum bonum.* Nec Rabbinorum modo, sed Nostratium diversas pariter deprehendimus sententias. *P. Galatinus* Humanitatem ac Divinitatem Servatoris nostri ex hoc probari posse existimat, *l. 3. Cathol. Veritat. Cap. 18. p. 149. Idcirco Propheta Immanuelem nostrum butyrum & mel commesturum prædixit, ut ex hoc innueret, ipsum non solum Humanitatis, sed etiam Divinitatis naturam & veritatem in se habiturum fuisse. Butyrum enim qvod ex lacte animalium fit, Humanitatem convenienter designat. Mel verò propter Summam dulcedinem, & qvia sæpius insvibiliter ut ros de cœlis aëreis venit, satis congruè Divinitatem significat.* Hæc ille: Aliqvi ad Natale solum

solum referunt huncq; Simplicem ac literalem sensum autumant; *Butyrum & Mel commedet h. e. nascetur in terrâ Judæorum & omnibus gratiosus erit.* Mel enim atq; lac Judæorum Canaan inhabitantium cibus passim in Scriptura dicitur, Itemq, Canaan terra lacte & melle fluens non semel appellatur, ut inde non inconveniens sit statuere puerum hunc Cananæum natione fore Prophetã indicare voluisse. Qvæ CL. Bohlii p. m. sententia est. Alii ad Educationem & rectissimè qvidem referunt. Osiander, ut alii Infantes eum Eductum iri asserit. Conceptio & Nativitas Servatoris Nostri Benedicti Versu præcedente exposita est. Educatio v. 15. describitur. *τὸ Butyrum & Mel commedet* ad facultatem vegetativam & qvidem ad *αὐξητικὴν* ejus partem pertinet. In Palæstinâ etenim hæc cibi genera vulgaria admodum fuisse palam notum est, qvodq; vel ex v. 22. Cap. VII. haut obscurè patet. Atq; ex hoc Humanæ in Christo Naturæ veritatem & integritatem confirmari plenius statuimus. Etenim humanæ Naturæ accidentia propria, ut sunt ali, augeri &c, adducuntur. Ulterius qvod Propheta addit: לרעתו מאוס ברע ובחור בטוב ad facultatem *νοητικὴν* seu ratiocinativam pertinet. Proprium enim facultatis hujus munus in eligendo & appetendo bono & in repudiando vel fugiendo malo occupatur. in Textu expresse habetur vox לרעתו usq; ad scientiam, vel usq; ad boni & mali dijudicationem, vel Annos usq; discretionis. Hanc Doct. Försteri p. m. & Nostratium Theologorum Interpretationem Textu maximè convenire statuimus, ac ab eadem neutiqvam recedimus. Hæc tetigisse, pro instituti nostri ratione sufficit. Nos Exercitationi Nostræ Philologicæ, in HONOREM Servatoris Nostri susceptæ, Colophonem nunc imponimus.

ברוך יוי אלהים עושה נפלאות לבדו אמן׃

FINIS.

01 A 6640

ULB Halle
003 108 309
3

Sb.

VD17

19. 20

בסיעתא דשמיא

EXERCITATIO

RABBINICO-PHILOLOGICA.

Ex

ORACULO,

JESAIÆ VII, Commate 14.

circa

Nativitatem MESSIÆ *Servatoris nostri*

è MARIA *semper-*VIRGINE

Quam

In celeberrimâ ACADEMIA VVITTEBERGENSI

SUB PRÆSIDIO

Viri

Amplißimi, Cl. & Excellentiß.

DN. M. ANDREÆ SENNERTI

LL. ORIENT. PROFES. PUBL.

LONGE CELEBERRIMI, &c.

Amplisſ. PHILOSOPHORUM COLLEGII

h. t. DECANI ſpectabilis.

Dn. FAUTORIS & PROMOTORIS ſui pl. colendi.

publicè exhibet.

M. CASPAR LILIUS, BERLINAS,

In Auditorio Majori.

Ad D. XIV. Maji, Horis Antemeridianis.

WITTEBERGÆ,

Apud JOBUM WILHELMUM FINCELIUM,

ANNO cIↃ IↃC LI.